

Constantin Virgil Gheorghiu

Viața patriarhului Athenagoras

Traducere din limba franceză
Gheorghică Ciocoi

editura
Σοφία

București

II

De ce l-a ales Dumnezeu pe Athenagoras și nu pe altcineva?

După Sfântul Andrei – apostolul lui Hristos care a întemeiat Biserica de pe malurile Bosforului – și până la Patriarhul Athenagoras, 268 de episcopi s-au succedat pe scaunul de la Constantinopol. Printre acești episcopi, arhiepiscopi și patriarhi ecumenici s-au aflat și mari sfinți, precum Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz și alte câteva zeci. De-a lungul celor două milenii de viață creștină, alți episcopi ai Constantinopolului au fost mai puțin sfinți. Dar nici unul dintre ei, de la Sfântul Apostol Andrei până la Athenagoras, n-a intrat în calendar ca arhiepiscop de Constantinopol și pentru faptul că ar fi vindecat trupul lui Hristos, unind trupul Său sfâșiat.

De ce Athenagoras, iar nu vreun alt episcop ori vreun alt patriarh ecumenic din cei 268 care s-au succedat în scaunul Constantinopolului – Noua Romă?

Stau înaintea patriarhului ecumenic. Îl privesc. Pentru a ghici de ce alegerea lui Dumnezeu s-a oprit asupra sa. Dar în zadar... Căci nimeni nu poate înțelege vreodată rânduiala lui Dumnezeu. E mai presus de înțelegerea noastră. Toți Părinții Bisericii au afirmat asta. Sfântul Ioan Gură de Aur a scris chiar și un tratat care se intitulează *Despre necunoașterea lui Dumnezeu*.¹ Un singur fapt e sigur: Însuși Dumnezeu l-a

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *P.G.* 48, col. 699-748.

ales pe Athenagoras dintre cei 268 de arhiepiscopi și patriarhi de dinaintea lui. Dumnezeu i-a dat acest privilegiu minunat de a tămădui și de a face să înceteze noua pătimire a lui Hristos pe pământ. Nu Athenagoras a ales calea, ci Dumnezeu. Căci se zice: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi.”¹

Alegerea a fost făcută de Însuși Hristos. Întotdeauna Dumnezeu este Cel ce alege preoții, episcopii și patriarhii Săi. Întocmai cum El i-a ales pe cei doisprezece apostoli. Din acest motiv, în momentul în care cei doisprezece apostoli au trebuit să aleagă un altul în locul lui Iuda, nu ei înșiși au făcut alegerea, ci tot Dumnezeu. Căci se spune: „În zilele acelea, sculându-se Petru în mijlocul fraților – iar numărul lor era ca la o sută douăzeci –, împreună cu ceilalți a zis: Tu, Doamne, Cel ce cunoști inimile tuturor, arată pe care dintre aceștia doi l-ai ales ca să ia locul acestei slujiri și al apostoliei din care Iuda a căzut, ca să meargă în locul lui.”²

„Dar de ce a căzut această alegere dumnezeiască asupra lui Matia? Scriptura înțelege prin sorți un dar de obârșie dumnezeiască, ce se vădește între apostoli, arătând pe cel rânduit prin alegere dumnezeiască. Căci nu de propriul imbold ține ca marele preot să împlinească hirotoniile preotești, ci sub mișcare dumnezeiască trebuie să se împlinească rânduielile sfinte, după măsură ierarhică și cerească.”³

Este limpede, așadar, că Dumnezeu a fost Cel Care i-a ales pe apostolii Săi, și apoi pe episcopi, preoți și diaconi, printr-un dar *thearhic*⁴... Prin urmare, nu omul alege preoția. Chiar dacă un om studiază în toate seminariile din lume și chiar da-

¹ Ioan 15, 16.

² *Faptele Apostolilor* 1, 15, 24-25; Sfântul Dionisie Areopagitul, *P.G.* 3, col. 512 D – 513 A.

³ Sfântul Dionisie Areopagitul, *P.G.* 3, col. A.

⁴ Principiul însuși al dumnezeirii. Latină: *Deisprincipatus*.

că primește toate diplomele și titlurile de doctor în teologie, nu va fi niciodată preot dacă nu-l va alege Dumnezeu. Căci un preot este – numaidecât – un om pe care Domnul l-a ales dintre ceilalți oameni pentru a fi preot. Potrivit unor rânduiri care sunt cunoscute numai de Dumnezeu și pe care noi, oamenii, nu vom ajunge niciodată să le înțelegem.

Desigur, după alegerea lui Dumnezeu, e rândul omului să-și dea consimțământul, căci omul a fost creat liber și de sine stăpânitor, la fel cum Dumnezeu este liber și de Sine stăpânitor. Datorită libertății și suveranității sale, se spune că omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Căci prin libertate omul este chipul lui Dumnezeu. Și omul are cuvântul său de spus în tot ceea ce-l privește. Dumnezeu alege un om pentru a fi preot. Dar omul are dreptul să primească ori să refuze alegerea pe care Dumnezeu a făcut-o în privința lui. Omul nu este un obiect. Dumnezeu, alegându-l, i-a transmis pur și simplu o chemare, iar nu o poruncă. Căci nu poruncești fapturilor libere și de sine stăpânitoare. Doar robilor li se poruncește, nu ființelor de sine stăpânitoare. Așadar, ține de om să primească ori să refuze chemarea lui Dumnezeu de a deveni preot.

Iar dintre toate fapturile care se află în univers, doar oamenii și îngerii au dumnezeiescul dar de a răspunde în chip liber de sine însuși. Adam era într-un tot liber de a mânca ori nu din pomul oprit. Preasfânta Fecioară Maria era liberă să primească ori să refuze să-L poarte pe Dumnezeu în pântecele său. Athenagoras era liber să refuze ori să accepte să devină preot, episcop și patriarh ecumenic. Destinul oricărui om se află în propriile-i mâini. Omul poate alege să accepte împreună-lucrarea cu Dumnezeu, Ziditorul său, și să facă binele, ori să refuze chemarea lui Dumnezeu. „Dumnezeu a îngăduit, din prea multa Sa dragoste pentru om, ca noi să

avem propria împărăție în care fiecare persoană să fie singurul său stăpân. Întru aceasta stă voința – însușirea lipsită de robie, liberă, întemeiată pe libertatea judecății noastre.”¹

De bună seamă, „Dumnezeu putea, dacă voia, să-i facă chiar și pe cei îndărătnici să primească binele... Dar atunci unde ar mai fi fost libertatea lor? Unde ar fi fost virtutea și lauda unei purtări drepte? Numai ființelor lipsite de suflet și de rațiune le este dat să se lase purtate de bunăvoie de o voință străină. Firea rațională și gânditoare, dimpotrivă, dacă renunță la libertate, își pierde totodată și privilegiul gândirii. Căci la ce i-ar folosi rațiunea, dacă puterea de a alege de bunăvoie ar depinde de altul?”²

Dacă omul a ales să lucreze împreună cu Dumnezeu și să săvârșească binele, el se lasă călăuzit de Ziditorul său. „Dacă Dumnezeu ne află ascultători, El ne va conduce oriunde va voi, după voia Sa, și va purta ca pe niște cai voile noastre, supuse de bunăvoie legilor și poruncilor Sale. Astfel, Dumnezeu stăpânește și peste cei pe care nu i-a condus niciodată, atunci când ei se curățesc prin lacrimi de pocăință și se desăvârșesc prin înțelepciune și cunoașterea duhului. Tot așa oamenii se fac asemenea heruvimilor, purtând încă din această lume, pe umerii sufletelor lor, pe Dumnezeu, Cel ce este mai presus de toate.”³

Cum s-a petrecut asta în cazul lui Athenagoras? Unde l-a aflat Dumnezeu? În ce împrejurări și în ce loc al pământului l-a ales pe el? Cum a luat cunoștință că alegerea lui Dumnezeu s-a oprit asupra lui? Cum și-a dat el consimțământul lui Dumnezeu? Cărui popor îi aparține? Aceasta este ceea ce doresc să povestesc în privința vieții lui Athenagoras.

¹ Sfântul Grigorie de Nyssa, *P.G.* 45, col. 77 A.

² *Ibidem*, col. 77 C.

³ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Etica* 3, 650; cf. *I Regi* 4, 4.

III

Bătrânul frumos

Sanctitatea sa Athenagoras are optzeci și trei de ani.

Când te afli înaintea lui, cel dintâi lucru care te izbește este frumusețea sa. Este nespus de frumos. Foarte frumos. Poți să rămâi în fața Sanctității sale Athenagoras ceasuri întregi fără să spui un singur cuvânt, așa cum ai rămâne în fața oceanului ori înaintea Mont Blanc-ului. Doar pentru a le privi. E îndeajuns. Persoana sa este o capodoperă a naturii. Athenagoras este un adevărat monah. Mai mult, e monah prin frumusețea sa. Căci monahului în limba greacă i se spune *kalos geron*, ceea ce înseamnă „bătrân frumos” ori, mai pe scurt, *caloyeros*. Nimănui nu i se potrivește mai bine numele de monah, de bătrân frumos, ca Patriarhului Athenagoras.

Dar el nu este un bătrân frumos, adică monah, de ieri, de azi. Nu! Athenagoras poartă haina și numele de bătrân frumos de mai bine de șaizeci de ani. Căci se numește „bătrân frumos” orice monah, indiferent de vârstă. Este bătrân frumos chiar dacă are douăzeci de ani. Termenul de „bătrân” nu se dă după numărul anilor. Ci dimpotrivă. Este monah, este bătrân frumos, cel care nu mai trăiește sub vreme, ci în afara vremii și a lumii. Pentru aceasta, orice monah este numit „bătrân frumos”. La douăzeci de ani, la fel ca la nouăzeci. Căci lăsând lumea, se lasă pământul pentru a trăi în ceruri și se lasă timpul pentru a trăi în veșnicie. A trăi nu după legile lumii, ci după rânduiala cerului. Nu după legile vremelnice,

ci după legile veșniciei. Viața curată le dă dreptul de a purta la douăzeci de ani frumosul nume de „bătrân”, căci se spune: „Înțelepciunea este la om adevărata căruntețe și vârsta bătrâneților înseamnă o viață neîntinată.”¹

Monahii – bătrânii frumoși – au trup de carne și de oase și sunt supuși acelorași legi ale gravitației ca și ceilalți oameni. În ciuda acestui fapt, ei se poartă asemenea îngerilor. Fără de trup. Ca și cum ar trăi în ceruri. Trăiesc după înțelepciune. Prima lor grijă este aceea de a birui *pathos*-ul, patimile, și de a trăi pe pământ slobozi de toată patima. *Apatheia*. Pentru aceasta sunt numiți „bătrâni frumoși”, chiar dacă după numărul anilor nu sunt decât niște adolescenți. Se poate spune despre Athenagoras: „Cine a fost asemenea lui, cu părul alb de judecată, chiar înainte de a încărungi? Căci însuși Solomon a recunoscut bătrânețea după acest semn.”² *Apatheia* este visul pe care orice monah dorește să și-l împlinească. Este pământul făgăduinței pe care toți sfinții voiesc să-l atingă. Și nu vor cruța nici o osteneală pentru a ajunge aici. „Sufletul s-a făcut întocmai cu îngerii, prin *apatheia*.”³ Prin *apatheia* trebuie să urmeze curăției îngerilor.⁴

De ce sfinții – pentru a ajunge în ceruri – au căutat mai întâi *apatheia*? Pentru că nu poți înota dacă ai cizme în picioare. Nu poți ajunge la înălțimea îngerilor dacă ești încă alipit de lucrurile cele materiale, dacă ești luptat de mulțime de patimi. A atinge *apatheia* înseamnă a te lepăda de patimi, a deveni liber. Sfântul Ioan Scărarul spune: „Pentru mine, cred că *apatheia* nu este altceva decât cerul lăuntric al sufletului, care socotește drept jucării uneltirile diavolului. Cu adevărat

¹ *Solomon* 4, 9.

² Sfântul Grigorie de Nazianz, *Necrolog în cinstea Sfântului Vasile din Cezareea* 23, 1.

³ Sfântul Grigorie de Nyssa, *P.G.* 44, col. 776 A.

⁴ *V. Ibidem*, col. 857 A.

fără de patimă și mărturisit în acest chip este cel ce și-a făcut trupul nesticăcios și și-a înălțat mintea mai presus de zidire – și-a așezat toate simțurile în supunerea minții, iar sufletul și l-a așezat înaintea feței Domnului, l-a întins către El dincolo de puterile firești. Alții spun că *apatheia* este învierea sufletului înaintea trupului. Alții mărturisesc că este o cunoaștere desăvârșită a lui Dumnezeu, asemănătoare cu cea a îngerilor. Ea este desăvârșirea fără de margini a celor desăvârșiți, așa cum mi-a spus cineva care a pregustat-o. Ea sfințește într-atâta mintea și o răpește de la cele materiale, încât cea mai mare parte a vieții în trup, după sosirea la limanul cel ceresc, o ține înălțată întru contemplare și întru răpire la cer.”¹

De bună seamă, ca făpturi pământești – în pofida nealipirii lor, în pofida *nepătimirii* –, sfinții monahi, odată cu vârsta, își pierd dinții și părul, iar bărbile lor se albesc. Întocmai ca ale celorlalți bătrâni. Trupurile lor se încovoae sub povara anilor. Carnea lor e supusă bolilor și neputinței. Chipurile lor se acoperă de riduri, dar nu asemenea bătrânilor obișnuiți. Deoarece sfinții primesc, odată cu degradarea trupului, frumusețea duhului. Și cu cât înaintează în vârstă, cu atât devin mai frumoși. Căci sufletul lor înfrumusețează orice materie urâtă care îl acoperă. Bătrânețea sfinților nu este urâtă. Ea nu este slujenie. Nici neputință, nici mizerie. Cel care trăiește în duh este întocmai precum fierul aruncat în foc și încălzit până ce devine alb. Ajunge strălucitor. Fierul – materie rigidă prin excelență –, aruncat în foc, se face luminos. Asemenea focului de la care ia înfățișare imaterială.

Monahul este omul care trăiește pe pământ „mica înviere”. În cea de-a treia zi, Hristos a înviat alb și luminos, uimindu-i pe soldați prin lumina Lui orbitoare. Într-o oarecare măsură, fiecare monah este un om care moare și înviază.

¹ Sfântul Ioan Scărarul, *P.G.* 88, col. 1147.

„Mica înviere a trupului este mutarea acestuia din căderea păcatului la înviere și sfințenie. Mica înviere a sufletului este mutarea din împărăția patimilor (*empathia*) în starea de *apatheia*”¹. Un alt părinte ne spune: „Dacă cineva, în această viață, ar putea muri în vreme ce se nevoiește, atunci s-ar face întru totul sălaș al Duhului Sfânt. Căci un astfel de om încă înainte de a muri a înviat, cum a făcut însuși preafericitul Pavel și toți cei ce se silesc către desăvârșire și continuă să lupte împotriva păcatului.”²

Trăind în duh cu trupurile lor materiale, monahii sunt la fel de luminoși ca fierul ce este vârat în foc. Din această pricină, pe măsură ce îmbătrânesc, sfinții monahi se fac din ce în ce mai frumoși, din ce în ce mai luminoși, iar degradarea trupurilor lor materiale trece neobservată, întrucât ea este tăinuită sub lumina duhului.

Veșmântul care îl acoperă pe Athenagoras nu este dulama cu mâneci largi, ci veșmântul său de lumină. Și nu se află nimic mai frumos decât lumina. Ea îl îmbracă pe Athenagoras din cap până în picioare, întru totul, atât pe dinlăuntru, cât și pe dinafară.

În vreme ce trupurile lor de carne se fac stricăcioase, în loc să devină urâte, monahii dobândesc frumusețe. Depărându-se de viața pământească, ei se apropie totodată de cer și devin din ce în ce mai fericiți. Și în ziua în care monahul taie orice legătură cu viața pământească, murind, el aparține întru totul cerului. Nu moare aici, trist, ca o flacăra ce se stinge. Niciodată. Dimpotrivă. Murind, monahul se face pe de-a-ntregul lumină, căci sfinții sunt „fii ai luminii”. Murind,

¹ Evagrie Ponticul, *Suta de capete*, V, 19 și 22.

² Diadoh al Foticeii, *P.G.* 65, col. 1167-1212, *Suta de capete asupra desăvârșirii duhovnicești*, Cap. 82.